

УДК 658.012.8

ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКОВАНOSTІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Діденко Є. О.

Київський національний університет технологій та дизайну

Стаття присвячена підходу до оцінювання ризикованості господарської діяльності підприємства, що ґрунтується на визначеному рівні економічної безпеки. Представлена методика передбачає визначення загального рівня ризикованості господарювання підприємства та дозволяє додатково оцінити ймовірність його зміни протягом подальших періодів діяльності.

Ключові слова: ризик, економічна безпека, етапи оцінювання, середнє значення, середньоквадратичне відхилення, семі квадратичне відхилення, коефіцієнт варіації, коефіцієнт семі варіації, коефіцієнт сподіваної зміни рівня

Інтенсивні зміни у зовнішньому середовищі, невизначеність умов господарювання спричиняють виникнення ризиків в процесі функціонування підприємств та створюють загрози їх економічній безпеці. Така ситуація змушує підприємства швидко адаптуватися до умов функціонування, вимагає вміння пошуку та реалізації шляхів забезпечення їх стабільного конкурентоздатного розвитку на основі виявлення, нейтралізації та попередження основних загроз, які для багатьох з них несуть індивідуальний характер та визначаються особливостями сфери діяльності.

Постановка завдання

Розробці теоретичних основ економічної безпеки присвячені роботи багатьох вітчизняних і закордонних вчених, серед яких: М. Андрущенко, О. Ареф'єва, М. Бендиків, Н. Гічова, С. Глущенко, В. Забродський, С. Ілляшенко, Н. Капустін, Д. Ковальов, А. Козаченко, А. Колосов, І. Криськова, Т. Кузенко, В. Кузьомко, О. Ляшенко, Є. Олейников, І. Плетнікова, Н. Подлужна, В. Пономарьов, О. Судакова, А. Соловійов, Т. Сухорукова, В. Шличковта ін.

Підходи, запропоновані науковцями, дозволяють здійснювати комплексну оцінку загального рівня економічної безпеки підприємства. В свою чергу, існуючі підходи не надають можливість охарактеризувати ризикованість умов господарювання та виявити можливість зміни рівня економічної безпеки в процесі подальшої діяльності підприємства. Врахування зазначених аспектів має дозволити визначати рівень стабільності функціонування підприємства та на основі співставлення результатів розрахунків з системою факторів виявляти основні групи ризиків, що притаманні його

господарській діяльності.

Об'єктом дослідження є підхід до оцінювання ризикованості діяльності підприємства, що в існуючих умовах розвитку економіки України дозволить виявляти основні загрози стабільному функціонуванню суб'єктів ринку та ризику, притаманні їх господарюванню. Теоретичною основою дослідження є наукові праці вітчизняних вчених у сфері ризик-менеджменту та економічної безпеки. У роботі використані такі методи дослідження: дедукція та синтез задля формування послідовності етапів дослідження ризикованості діяльності та визначенні їх сутності.

Результати досліджень

Економічна безпека, як стан підприємства, визначається ефективністю використання ресурсів та існуючих можливостей, що дозволяє суб'єкту ринку запобігати внутрішнім та зовнішнім загрозам, забезпечувати тривале виживання та стабільний розвиток відповідно до обраної місії [1-3].

Своєчасне виявлення цих загроз є важливим завданням для підприємства. Цей процес спирається на оцінку її загального рівня протягом певного періоду господарювання підприємства [4, 5]. Отримані таким чином результати дозволяють оцінити ризикованість діяльності суб'єкта підприємництва та визначити ймовірність зміни рівня економічної безпеки. Задля цього застосовується статистичний метод, що ґрунтується на теорії ймовірності розподілу випадкових величин [6]. Основна ідея полягає у тому, що суб'єкт господарювання має можливість у повній мірі оцінити ймовірність зміни рівня загального інтегрального показника економічної безпеки у майбутніх періодах.

Дослідження рівня ризику діяльності підприємства здійснюється за основними шістьма етапами (рис. 1).

Розглянемо більш детально представлений вище підхід оцінювання ризикованості діяльності підприємства на основі оцінювання його економічної безпеки за наведеними етапами [6, 8].

1. Визначається середнє значення рівня економічної безпеки:

$$\bar{K}_{\text{ебн}} = \frac{\sum_{t=1}^w K_{\text{ебн } t}}{w}, \quad (1)$$

де $K_{\text{ебн } t}$ – значення інтегрального показника економічної безпеки у t -му періоді дослідження; w – кількість періодів дослідження.

Показник характеризує загальне значення відхилення рівня економічної безпеки від середнього, що чим менше – тим краще.

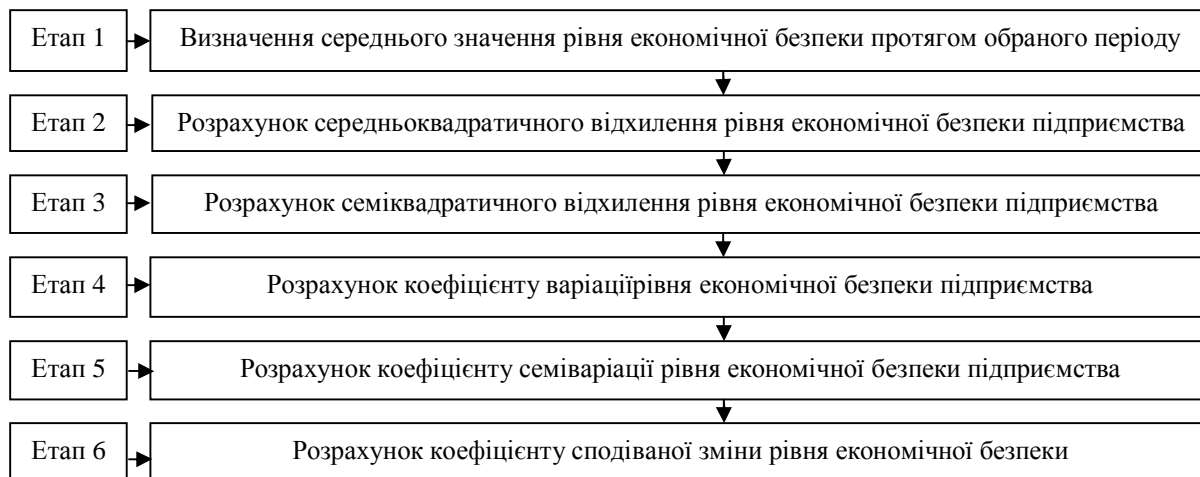

Рис. 1. Етапи оцінювання ризикованості діяльності підприємства

2. Розраховується середньоквадратичне відхилення рівня економічної безпеки:

$$K_{\text{ебн скв}} = \sqrt{\frac{\sum_{y=1}^w (K_{\text{ебн } t} - \bar{K}_{\text{ебн}})^2}{w}}. \quad (2)$$

3. Визначаємо семіквадратичне відхилення рівня економічної безпеки підприємства:

$$K_{\text{ебн св}} = \sqrt{\frac{\sum_{y=1}^w (K_{\text{ебн } t} - \bar{K}_{\text{ебн}})^2 \times I_n}{w_n}}, \quad (3)$$

де I_n – індикатор несприятливих відхилень (0 – у разі сприятливого та 1 – несприятливого відхилення); w_n – кількість періодів дослідження, коли спостерігалися несприятливі значення рівня економічної безпеки.

Сутність цього показника походить з того, що ризик пов'язаний лише з несприятливими наслідками. Тому чим він нижчий, тим менша можливість настання для підприємства цих наслідків.

4. Розраховується коефіцієнт варіації, який характеризує співвідношення середньоквадратичного відхилення рівня економічної безпеки і середньої величини показника протягом періоду дослідження:

$$K_{\text{вар}} = \frac{K_{\text{ебн скв}}}{K_{\text{ебн}}}. \quad (4)$$

5. Визначаємо коефіцієнт семіваріації, що характеризує співвідношення семіквадратичного відхилення і середньої величини коефіцієнта економічної безпеки протягом періоду дослідження:

$$K_{\text{вар}} = \frac{K_{\text{ебп сє}}}{K_{\text{ебп}}} \quad (5)$$

Наближення коефіцієнтів варіації та семіваріації до 0 свідчатиме про стабільність господарської діяльності підприємства загалом.

б. Розраховується коефіцієнт сподіваної зміни рівня економічної безпеки при запланованому значенні. Він розглядається з урахуванням тенденції зміни рівня інтегрального показника економічної безпеки, а саме:

а) якщо метою дослідження є визначення ймовірності зниження рівня економічної безпеки, показник розраховується за формулою:

$$K_{\text{ебп сєр}}^- = \frac{|K_{\text{ебп нє}}|}{|K_{\text{ебп сє}} + |K_{\text{ебп нє}}||} \quad (6)$$

де $K_{\text{ебп нє}}$ – значення очікуваного несприятливого рівня економічної безпеки; $K_{\text{ебп сє}}$ – значення очікуваного сприятливого рівня економічної безпеки.

б) якщо метою дослідження є визначення ймовірності підвищення рівня економічної безпеки у порівнянні із заданим значенням, коефіцієнт сподіваної зміни визначається за формулою:

$$K_{\text{ебп сєр}}^+ = \frac{K_{\text{ебп сє}}}{|K_{\text{ебп сє}} + |K_{\text{ебп нє}}||} \quad (7)$$

Значення сприятливого результату рівня економічної безпеки розраховується за формулою:

$$K_{\text{ебп сє}} = \sum_{b=1}^r (K_{\text{ебп с}} - K_{\text{ебп оч}}) \quad (8)$$

де $K_{\text{ебп с}}$, $K_{\text{ебп оч}}$ – відповідно сприятливе та очікуване значення рівня економічної безпеки; b – індекс періоду коли отримано сприятливе значення; r – кількість періодів коли отримано сприятливий результат.

Значення несприятливого результату рівня економічної безпеки визначається за формулою:

$$K_{\text{ебп нє}} = \sum_{a=1}^g |K_{\text{ебп нє}} - K_{\text{ебп оч}}| \quad (9)$$

де $K_{\text{ебп нє}}$ – несприятливі значення рівня економічної безпеки; a – індекс періоду, коли було отримано несприятливе значення; g – кількість періодів коли було отримано несприятливий результат.

Аналогічним чином здійснюватиметься оцінювання зміни рівня економічної безпеки за основними виокремленими функціональними складовими, не зважаючи на їх сукупність, що визначається багатьма факторами, зокрема, сферою діяльності

підприємства [4, 5, 7]. Серед основних складових науковці виокремлюють: фінансову, управлінську, кадрово-інтелектуальну, виробничу, маркетингову, комерційну, інформаційну, законодавчо-правову, екологічну та силову.

Висновки

Представлений вище підхід дозволяє комплексно охарактеризувати стан економічної безпеки підприємства, визначити тенденцію його зміни та виявити можливість підвищення або зменшення її рівня протягом подальших періодів функціонування. Це надає можливість керівництву формувати заздалегідь комплекс попереджувальних заходів задля своєчасної протидії основним загрозам стабільному та ефективному господарюванню суб'єкта підприємницької діяльності.

Застосування представленого підходу дозволяє приймати зважені управлінські рішення за всіма функціональними рівнями економічної безпеки комерційного підприємства, зокрема, як на загальному інтегральному, так і за основними підсистемами (фінансовою, управлінською, кадрово-інтелектуальною, виробничою, маркетинговою, інтерфейсною, законодавчо-правовою, екологічною, інформаційною, силовою тощо).

ЛІТЕРАТУРА

1. Ареф'єва О. В. Планування економічної безпеки підприємства / О. В. Ареф'єва, Т. Б. Кузенко – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2004.
2. Безугла Н. С. Діагностика рівня економічної безпеки підприємств / Н. С. Безугла, Г. М. Рябенко // Студентська конференція МДАУ. – 2009. – [Електронний ресурс] // Режим доступу до статті: <http://fin.at.ua/publ/2-1-0-52>.
3. Гічова Н. Ю. Діагностика та підвищення економічної безпеки підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук. : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (металургія)» / Н. Ю. Гічова – Дніпропетровськ : 2010. – 20 с.
4. Економіка підприємства : Підручник / За заг. ред. д-ра екон. наук. С. Ф. Покропівного. – К. : КНЕУ, 2003. – 608 с.
5. Ильяшенко С. Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке / С. Н. Ильяшенко // Актуальные проблемы экономики. – 2003. – № 3. – С. 12-19.
6. Лук'янова В. В. Економічний ризик : Навч. посіб. / В. В. Лук'янова,

Т. В. Головач – К. : Академ-видав, 2007. – 464 с.

7. Максак Ю. О. Дискусійні аспекти оцінки економічної безпеки підприємств / Ю. О. Максак // «Економічні науки», Вісник КТУ, вип. 24. – 2009. – С. 169-173.
8. Шелобаев С. И. Математические методы и модели в экономике, финансах, бизнесе: Учеб. пособие для вузов / С. И.Шелобаев – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 367 с.

Диденко Е. А.

Оценка риска хозяйственной деятельности предприятия на основе уровня экономической безопасности

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Статья посвящена подходу к оценке риска хозяйственной деятельности предприятия, который основывается на определении уровня экономической безопасности. Эта методика предполагает определение общего уровня риска деятельности предприятия и позволяет дополнительно оценить вероятность его изменения в будущем.

Ключевые слова: *риск, экономическая безопасность, этапы оценки, среднее значение, среднеквадратичное отклонение, ожидаемое изменение уровня*

Didenko E. O.

Risk assessment of business which based on the level of economic safety of an enterprise

Kyiv National University of Technology & Design

The article is devoted to the approach to risk assessment of business, which is based on determining the level of economic safety. This technique involves determining the overall risk level of the company and allows further assess the likelihood of change in the future.

Keywords: *risk, economic safety, evaluation stages, deviation, the expected change in the level*